

Picasso drága műzsái

Feleségek, szeretők, műzsák a műtárgypiacon

MARTOS GÁBOR

Idén június 22-ig volt látható New Yorkban a Gagosian Gallery 980 Madison Avenue alatti kiállítótermében (merthogy a világ ma talán legjelentősebb műkereskedőjének csak ebben a városban három galériája is van) a *Picasso's Women: Fernande to Jacqueline* című kiállítás, amely a katalán művész legfontosabb „nőit” mutatta be a róluk készített Picasso-festmények, rajzok és szobrok segítségével. A tárlatot – a művész ma élő leszármazottjainak közreműködésével – még a festő barátja, az idén márciusban 95 éves korában elhunyt John Richardson művészettörténész készítette elő, aki 1991 óta adta ki *A Life of Picasso* című hatalmas művészéletrajzának eddigi három kötetét (az utolsó, a negyedik megjelenése talán valamikor idén várható), és aki korábban már hat Picasso-kiállítást rendezett Gagosian különböző galériáiban. Emellett júniusban még két további kiállítás is nyílt, amelyek Picasso két fontos szerelmének-műzsájának az életét, illetve a művészre és művészetére gyakorolt hatását mutatta be: Párizsban a Pompidou Központban (június 5. és július 29. között) Dora Maar, míg Madridban a CaixaForumban (június 19. és szeptember 22. között) Olga Koklova személyére-szerepére koncentrált tárlatok voltak megtekinthetők.

Pablo Picasso (1881–1973) élete során egyes számítások szerint több mint száz nővel került hosszabb-rövidebb időre komolyabb-felületesebb kapcsolatba, ám közülük a művészettörténetet hetet tekint úgy, mint akik komoly hatást gyakoroltak a művészetére: ők sorrendben Fernand Olivier (eredeti nevén Amélie Lang, 1881–1966), Olga Koklova (1891–1955), Marie-Thérèse Walter (1909–1977), Dora Maar (eredeti nevén Theodora Markovitch, 1907–1997), Françoise Gilot (1921), Sylvette David (eredeti nevén Lydia Corbett, 1934) és Jacqueline Roque (1927–1986). Picasso valamennyiükről számos portrét készített, természetesen mindig aktuális festői stílusában, márpedig az gyakran éppen a „műzsaváltásokkal” párhuzamosan alakult

át jelentősen. Ahogyan egyikük, Dora Maar az életrajzíró Richardsonnak fogalmazott egy beszélgetésben, „amikor új nő lépett be Picasso életébe, minden megváltozott: a művészet, a ház, még a kutya is”.

Az alábbi írás nem tér ki arra, hogy Picassónak milyen volt a személyes kapcsolata az egyes nőkkel, hogy melyiküket bántalmazta fizikálisan, illetve melyiküket hogyan gyötörte lelkiileg, hogy milyen hatással volt az életükre, a sorsukra, hogy mi történt velük a festővel való szakításuk után, hogy ki lett közülük idegbeteg, ki(k) lett(ek) öngyilkos(ok); ezzel szemben kizárólag azt igyekszik áttekinteni, hogy az egykori élettársakról készített portrék közül melyik hogyan szerepelt az elmúlt években a műtárgypiacon, vagyis hogy az utókor melyik műzsát (pontosabban a róla készített Picasso-műveket) értékeli a legtöbbször.

Az biztos, hogy Picasso egyike volt a világ legtermékenyebb alkotóinak: egyes becslések mintegy ötvenezer (!) darabosra teszik az életművét, amelyben 1885 festményt, 1228

PABLO PICASSO: *Az alvó*, 1932, olaj, vászon, 130,2×161,9 cm

© Succession Picasso / HUNGART © 2019

szobrot, nagyjából 12 ezer rajzot, valamit több ezer sokszorosított nyomatot, illetve kerámiatárgyat tartanak nyilván. A művek közül számos készült a mindig aktuális szerelmeiről, és ezek a munkák (is) igencsak kapósak a műtárgypiacon: a nyilvános műkereskedelemben, vagyis az árveréseken a legmagasabb áron elkelt kétszáz Picasso-alkotásnak – festményeknek, szobroknak, rajzoknak – nagyjából a fele a mester életében fontos szerepet betöltő nőkről készült. Az alábbiakban ezek közül mutatjuk be a legrágábbakat.

*

Picasso 1904-ben találkozott első komoly műzsájával, Fernand Olivier-vel, és a kapcsolatuk 1911-ig tartott. A művész ezalatt több mint hatvan portrét festett a nőről. Ezek közül azonban nem sok jutott fel az árverési toplistákra: 2016 júniusában a Sotheby's

PABLO PICASSO: *Ülő nő*, 1909, olaj, vászon, 100×80 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

londoni aukcióján ugyan az 1909-es *Femme Assise* (Ülő nő) című képért 43.269.000 fontot (63.631.391 dollár; 17,729 milliárd forint) adott valaki (miközben 1973-ban ugyanezt a festményt a Sotheby's árverésén 340 ezer fontért meg lehetett szerezni), de ezenkívül mindössze az 1906-os *Demi-nu à la cruche* (Félmeztelen nő korsóval) című Fernand-ról festett képért fizettek 1997-ben 7,9 millió dollárt.

*

1917 májusában a Théâtre du Châtelet-ben ismerte meg Picasso az orosz balett-táncost, Olga Koklovát, amikor Erik Satie és a Jean Cocteau Gyagilev-rendezte balettjátékához tervezett jelmezeket. Kirobbanó szerelmük miatt Olga otthagyta a továbbutazó társulatot, és a festővel maradt, sőt 1918 júliusában a párizsi Cathédrale Saint-Alexandre-Nevisky ortodox templomban össze is házasodtak (Jean Cocteau és Max Jacob voltak a tanúk). 1921 februárjában megszületett a fiuk, Paulo. Ezután azonban megromlott a kapcsolatuk, és amikor 1935-ben Olga megtudta, hogy férjének – pedig akkor már hetedik éve! – viszonya van a fiatal Marie-Thérèse Walterrel, aki ráadásul abban az évben egy gyermeket is szült a festőnek, Olga a fiával Párizsból Dél-Franciaországba költözött, és fel is akarta bontani a házasságukat. Erre azonban Picasso – hogy a francia törvények értelmében ne keljen egyenlő arányban megosztania a vagyonát az asszonnyal – nem volt

PABLO PICASSO: *A levél*, 1923, olaj, vászon, 100,3×81 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

hajlandó, így Olga hivatalosan egészen a haláláig, 1955-ig a festő felesége maradt, miközben a férfi újabb és újabb nőkkel kötötte össze az életét.

Az Olgáról festett portrék közül a legtöbbet a *Femme assise dans un fauteuil* (Karosszékben ülő nő) című, valamikor 1917 és 1920 között készült képért fizettek: ez 2017 májusában a Christie's New York-i árverésén 30.487.500 dollárt (8,497 milliárd forint) ért meg valakinek (miközben ugyanez a festmény 1989 áprilisában a Christie's londoni árverésén még „csak” 4,4 millió fontért – akkor 7,4 millió dollár – cserélt gazdát). Nem sokkal maradt el ettől az ártól idén májusban a Christie's New York-i árverésén a *La Lettre* (A levél) című 1923-as festmény sem: ezért 25.245.000 dollárt

fizettek. És nemcsak Olgát ábrázolja, hanem Paulóval együtt őt örökíti meg őt az a *Mère és enfant* (Anya és gyermeke) című 1921-es kép is, amelyért 1989-ben 18,7 millió dollárt adtak egy árverésen. Ezek mellett az olajképek mellett Picasso számos pasztellportrét is készített Olgáról: ezek közül egy 2010-ben 5,6 millió fontért (8,2 millió dollár), egy másik még 1988-ban 4 millió fontért (7,5 millió dollár) cserélt gazdát árveréseken.

*

Marie-Thérèse Walter 17 éves volt, amikor 1927-ben a Lafayette áruházban megszólította egy férfi, hogy szeretne portrét készíteni róla; a lány addig soha még csak nem is hallott az akkor 45 éves Picassóról. A leszólításból viszont nagy szerelem lett (bár a festő ekkor még éveig Olgával élt együtt), és 1935 szeptemberében megszületett közös lányuk,

amerikai multimilliárdos műgyűjtő 155 millió dollárt (36,831 milliárd forint) adott érte Steve Wynn-nak. A Las Vegas-i kaszinómogul 2001-ben 65 millió euróért szerezte meg a képet Wolfgang Flöttl osztrák üzletembertől, aki 1997 novemberében New Yorkban a Victor és Sally Ganz hagyatéki árverésen 48.402.000 millió dollárért (akkor nagyjából 13 milliárd forint) jutott hozzá; a Ganz-házaspár pedig 1941-ben 7000 dollárért vette meg az alvó nőt. (Érdemes lehet még megemlíteni, hogy 2006-ban Wynn egyszer már el akarta eladni ezt a festményt Cohennek – akkor 139 millió dollárért –, ám akkor az üzlet elmaradt, mivel a gyakorlatilag alig látó Wynn, miközben megmutatta a képet a reménybeli vevőnek, véletlenül belekönyökölt a vászonba, és kilyukasztotta azt, így az üzlet akkor kútba esett.) Mindenesetre ezzel a 155 millió dollárral ez ma a második legdrágább Picasso-mű a világon, összesítésben pedig a tizenkettedik a minden idők legmagasabb áron elkelt műtárgyai között.

Ugyancsak Marie-Thérèse látható azon a *Nu au plateau sculpteur* (Akt, zöld levelek és szoborportré) című 1932-es vásznon, amelyért 2010 májusában a Christie's New

PABLO PICASSO: *Karosszékekben ülő nő*, 1917–1920 között, olaj, vászon, 130,2×88,9 cm, © Succession Picasso / HUNGART © 2019

PABLO PICASSO: *Egy nő mellképe*, 1938, olaj, vászon, 45×40,3 cm © Succession Picasso / HUNGART © 2019

Maya. Ekkor azonban Picasso már megismerte következő élettársát, Dora Maart – akivel Marie-Thérèse egy alkalommal össze is verekedett a festő műtermében –, így hamarosan elváltak az útjaik.

A már említett kétszáz legmagasabb áron eladott Picasso-alkotás között huszonhárom olyan van, amelyek Marie-Thérèse Waltert ábrázolják; ez a legtöbb ebben a listában a művész bármelyik múzsájáról készült alkotások között. A Marie-Thérèse-portrék közül a legtöbbet a *La rêve* (Az álom) című 1932-es festményért fizettek egy magánüzlet során: 2013 márciusában Steven Cohen

York-i árverésén 106.482.500 dollárt (22,7 milliárd forint) fizetett ki a vevője. Az 1937-ben festett *Femme au béret et à la robe quadrillée* (Nő barettben és kockás ruhában) című portrét 2018 februárjában Londonban a Sotheby's-nél vitték kalapács alá, és a licit nyertese 49.827.000 fontért (69,2 millió dollár; 17.581 milliárd forint) vihette haza a festményt. Az ugyancsak 1932-es *La Dormeuse* (Az alvó) 2018 márciusában a Phillips londoni árverésének kínálatában szerepelt, és 12-18 millió fontos becsértékénél messze magasabban, 41.859.000 fontért (57.819.837 dollár; 14,675 milliárd forint) került új tulajdonoshoz. 1932 termékeny és jó éve volt Picassónak: ugyanekkor készült az a *Femme Assise Pres d'une Fenêtre* (Ablaknál ülő nő) című kép is Marie-Thérèse-ről, amelyért 2013 februárjában a Sotheby's londoni aukcióján 28.601.250 fontot (45.001.207

dollár; 9,747 milliárd forint) fizetett ki a licitek nyertese. És még mindig 1932 (vajon hogy nem tűnt fel az akkor még javában a festővel élő Olgának ez a rengeteg másról készült portré?): a *La Lecture* (Olvasó nő) 2011 februárjában a Sotheby's londoni árverésén 25.241.250 fontért (40,71 millió dollár, 8,063 milliárd forint) cserélt gazdát (miközben 1996-ban New Yorkban még alig 6 millió dollárt adtak érte). Az 1935-ös *Tête de femme* (Női fej) című vászna is Marie-Thérèse-t ábrázolja: ezért 2013 novemberében a Sotheby's New York-i árverésén adtak 39.925.000 dollárt (8,8 milliárd forint; 2016 februárjában a Sotheby's londoni árverésén még ez a kép is „csak” 18,853 millió fontért – 27,144,549 dollár – talált gazdára). A „késői” portré után vissza 1932-be, ugyanis ugyancsak akkor készült az a még két festmény Marie-Thérèse-ről, amelyek ára átlépte a 30 millió

*

Picasso 1935-ben szeretett bele Dora Maarba (mint már láttuk, ugyanabban az évben született a lánya Marie-Thérèse-től), a horvát származású költő-festő-fotográfus-nőbe, akivel 1943-ig éltek együtt (bár a kapcsolatuk utána is még egy darabig tartott). Doráról ugyancsak számos portré készült, ezek közül tizenhét szerepel a már többször említett kétszáz legdrágább Picasso-alkotás listáján. Közülük is a legtöbbet, 95.216.000 dollárt (19,6 milliárd forint) az 1941-es *Dora Maar au Chat* (Dora Maar macskával) című portréért adták 2006 májusában a Sotheby's New York-i aukcióján; a fentebb már említett két legdrágább Marie-Thérèse-t ábrázoló festmény után ez a harmadik legtöbbért elkelt kép, amelyik Picasso valamelyik műsájáról készült.

A legmagasabb áron gazdát cserélt Dora-portrék közül a következő a *Buste de femme* (Egy nő mellképe) 1938-ból: ezért 2015 májusában a Christie's New York-i aukcióján 67.365.000 dollárt (18,439 milliárd forint) adott a licitek nyertese. Az ugyanabban az évben festett *Femme assise*

PABLO PICASSO: *Az álmom*, 1932, olaj, vászon, 130×97 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

dolláros határt: a *Le Repos* (A pihenés) 2018 májusában a Sotheby's New York-i aukcióján szerepelt és jutott el 32,5 millió dolláros leütésig, vagyis vevője a jutalékokkal együtt végül 36.920.500 dollárt (9,872 milliárd forint) adott érte (2000-ben a Sotheby's árverésén 7,9 millió dollárért kelt el); míg a *Buste de femme de profil. Femme écrivant* (Női mellkép profilból – Író nő) című kompozíció 2018 júniusában a Sotheby's londoni árverésén jutott 27.319.000 fontig (36,038 millió dollár; 10,069 milliárd forint; pedig 1997-ben egy árverésen még ezért is csak 3,7 millió dollárt kellett adnia valakinek).

PABLO PICASSO: *Ülő nő kék ruhában*, 1939, olaj, vászon, 73×60 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

dans un jardin (Ülő nő a kertben) 1999 novemberében ugyancsak New Yorkban, de a Sotheby's-nél cserélt utoljára gazdát, méghozzá 49.502.500 dollárért. Egy évvel később, 1939-ben festette a művész a *Femme assise, robe bleue* (Ülő nő kék ruhában) című portrét Doráról: ezt 2017 májusában a Christie's New York-i árverésén 45.047.000 dollárért (12,555 milliárd forint) szerezte meg valaki (ugyanaz a kép 1966-ban a Sotheby's New York-i árverésén 52.500 dollárért, majd 2011 júniusában a Christie's londoni árverésén már 17,9 millió fontért – 29,1 millió dollár – cserélt tulajdonost). A sok kép után pedig egy szobor: az ugyancsak Dorát megörökítő *Tête de Femme* (Női fej) 2007 novemberében a Sotheby's New York-i licitjén 29,16 millió dollárt ért meg valakinek. És végül tavaly a Christie's adta el 19,3 millió fontért (25,5 millió dollár) a *Femme dans un fauteuil* (Nő fotelben) című 1942-es, szintén Dorát megörökítő festményt.

*

1943-ban az akkor már 61 éves Picasso megismerkedett a 21 esztendőös Françoise Gilot-val. 1946-ban költöztek össze, 1947-ben született egy fiuk, Claude, majd két évvel később egy lányuk, Paloma. A kapcsolatuk 1953-ig tartott, amikor is – a festő életében fontos szerepet játszó asszonyok közül egyedülként – a nő hagyta faképnél Picassót, sőt 1964-ben meg is írta kettejük közös – meglehetősen vad és zavaros – történetét. Bár Picasso megpróbálta meghiúsítani a könyv megjelenését, ez nem sikerült neki: az *Életem Picassóval* című kötet bestseller lett, több tucat nyelvre lefordították, és több mint egymillió példány kelt el belőle. Gilot a Picassóval történt szakítása után kétszer ment férjhez, és festőként is szép karriert futott be (rendszeresen állít ki Budapesten is a Várfook Galériában).

készítette, amelyet aztán majd még további mintegy hatvan portré követett: huszonnyolc festmény, valamint rajzok és szobrok. A modellként „megteremtett” nő aztán – akárcsak Gilot – maga is művész lett, saját festői karriert épített.

A róla készült Picasso-portrék azonban nem annyira keresettek a műtárgy piacon: 2008 júniusában Sydneyben ugyan a Deutscher Menzies aukciós háznál egy 1954-es *Sylvette* az érte megadott 6,9 millió ausztrál dolláros (6,5 millió amerikai dollár) árral még ausztrál leütési rekordot is elért, majd 2013 májusában a Sotheby's New York-i árverésén egy másik *Sylvette* 13.605.000 dollárig emelkedett, ennél magasabbra azonban egyetlen róla készült portré ára sem jutott.

*

Picasso már 72 éves volt, amikor 1954-ben utolsó komoly kapcsolata elkezdődött az akkor 26 éves Jacqueline Roque-kal. A művész 1973-as haláláig – 1961-től a férfi második házasságában – tartó együttélésük alatt Picasso több mint négyszáz portrét készített az asszonyról, és ezek közül tizenöt tudott bekerülni a kétszáz legdrágább alkotása közé. Egészen idén májusáig ezek közül is az 1954-es *Femme accroupie*

PABLO PICASSO: *Kuporgó nő*, 1954, olaj, vászon, 146×114 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

PABLO PICASSO: *Nő kutyával*, 1962, olaj, vászon, 162×130 cm
© Succession Picasso / HUNGART © 2019

A Françoise-ról festett portrék közül hét található a legdrágább kétszáz Picasso-alkotás között; ezek közül is a legtöbbet, 29.930.000 dollárt 2015 májusában a Sotheby's New York-i árverésén fizetett ki Vang Csongjun (Wang Zhongjun) kínai film mogul a *Femme au chignon dans un fauteuil* (Kontyos nő fotelben) című 1948-ban festett vászonért.

*

Miután 1953-ban Françoise Gilot két közös gyermekükkel kilépett az életéből, Picasso újra egy még fiatalabb múzsát talált magának: Sylvette David még csak tizenkilenc éves volt, amikor a festő a „lófarkas lány”-ról az első képet

(Kuporgó nő) volt a legdrágább: ezért 2017 novemberében a Christie's New York-i árverésén (20-30 millió dolláros becsérték mellett) 12 millióról indult a licit, és tartott egészen a 32,5 millió leütésig, ami után a vevőnek a jutalékokkal együtt végül 36.875.000 dollárt (9,770 milliárd forint) kellett adnia a képért.

Ezt multa felül idén májusban a Sotheby's New York-i aukcióján a *Femme au Chien* (Nő kutyával) című, 1962-ben festett vászon, amikor valaki a 25-30 millió dolláros becsértékhez képest egészen 48 millióig emelte érte a liciteket, hogy aztán végül 54.936.000 dollárért (15,911 milliárd forint) vihesse haza a festményt, amelyen Jacqueline-t kedvenc afgán agarával, Kaboullal örökítette meg a festő.

De hát, nem megmondta Dora Maar? Minden új múzsa érkezésekor minden megváltozott Picasso életében: „a művészet, a ház, még a kutya is”...